

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 141
אלול תשע"ז

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

התעוררות רבה בציבור

לברר ולעשות עירובים בחצרות הנופש

לאחר תקופת בין הזמנים זו, אנו פותחים בהודאה להשי"ת, על ההתקדמות העצומה של עירונות הציבור ודרישתו לקיום הלכות עירובין, בכל הנושאים ובכל המצבים. מאות שאלות הגיעו למוקד העירוב בימים אלו, מציבור הנופשים בכל חלקי הארץ, מהצפון ומהדרום, מגבולות הארץ וממרכז הארץ, ואפילו מחוץ לארץ, כולם ביקשו לדעת דבר ה', לדעת מה הדין במצב הקיים, ומה הם יכולים לתקן ולסדר לעצמם, במתחם המקיף את החדר.

ה"מדריך לנופש" שיצא לאור לפני ימי הבין הזמנים, הוסיף ג"כ בדיעת ההלכות הבסיסיות של עשיית העירובים במקומות נופש. מאות משפחות רכשו והצטיידו בחוברת, כדי להכשיר את העירוב במתחם שבו שהו בימי בין הזמנים, בבדיקת הגדרות, ובהנחת פת של "עירוב חצרות".

אחד מהמקרים שארעו בנופש, הובא במדריך לדוגמא ללמוד שצריכים לדעת את דיני עירובים, ולא להתעלם מהם. היתה משפחה שמקפידה שלא לסמוך על עירובים אפילו במקומות מהודרים, מחמת החשש לתקלות ולדברים שלא הבחינו בהם, והגיעה לשבת לישוב מסוים. למשפחה לא היה ספק אם לסמוך על העירוב, כיון שאפילו בעירוב שכונתי הם לא מטלטלים, ק"ו בישוב שהרמה של העירוב הרבה פחות טובה, ולכן התארגנה בצורה שלא יטלטלו שום דבר מחוץ לדירה. בשבת היתה להם בעיה לצאת ולנעול את הדירה, משום שאינם יכולים להוציא את המפתח מחוץ לדירה, ואף אם יתקעו אותו בדלת בזמן שהיא פתוחה בתוך הדירה, הרי בסגירת הדלת יוצא המפתח החוצה, ויש בזה איסור הוצאה. משום כך הם החליטו שיצאו לטייל בלי לנעול את הדירה.

באותו מבנה היו כמה משפחות, כל משפחה קיבלה יחידה קטנה, אבל פלטות לסירים של שבת לא היו כמנין הדירות, והמשכיר הציע שיעמידו פלטה בפרוודור, ושתי משפחות ניחו את הסירים על אותה פלטה, וכך עשו. לביל שבת שם לב אבי המשפחה שהוא נמצא בבעיה גדולה, מפני שהסיר מונח בפרוודור המשותף לדירות שונות, ואסור לטלטל ממנו לחדר, כשלא עשו "עירוב חצרות". ואם כן מחר בבוקר בסעודת שבת הוא יצטרך לקום עם משפחתו, ולצאת לאכול את הטשולנט בפרוודור מתוך הסיר, ואפילו צלחת אינו יכול להוציא לשם, כי גם מהחדר לפרוודור המשותף אסור להוציא...

ממקרה זה אנו לומדים, שגם מי שלא מטלטל, זה לא פתרון שלא לעסוק בהלכות עירובין. יש מקרים שצריכים לדעת דוקא כיצד להתיר את המותר, במקומות כמו בתוך הבנין שאפשר לעשות עירוב מהודר, צריך לערב כהלכה כדי למנוע מכשול. לשם כך צריכים ללמוד ולדעת כיצד עושים עירוב חצרות, מוכים את הפת, ומניחים אותה בחדר שיש בו שיעור ד' אמות על ד' אמות, וכמובן גם לדעת את שאר הפרטים, כגון שאין גוי ומומר, ויש צורת הפתח או מחיצה בכניסה, ועוד.

פתרונות מגוונים של המשפחות בסידור עירוב החצר

משפחות רבות עסקו בסידור ותיקון מחיצות החצרות והמתחמים, חלקם הומינו את שליחי מוקד העירוב לבדוק עבורם, והרבה מאוד למדו להסתדר בעצמם, והפנו את שאלותיהם למענה הטלפוני של מוקד העירוב.

היו שאלות רבות ומגוונות, רבים התעסקו עם הנושא של "עומד מרובה", שהוא משמש פתרון גדול לפירצות קטנות, אלא שצריך שיהיה מכונן, שהגדר שבצידו הפירצה תמשיך בקו ישר ותפגוש בגדר שבצד כנגדה, ואם אינה

אופנים קשורות עם חומים להשלים למחיצה

פוגשת הרי זו "פירצה בקרן זווית", שאוסרת אף כשהיא ג' טפחים בלבד, ולא אומרים בה דין עומד מרובה (שו"ע סי' שס"א ס"ב).

אחת מהמשפחות סיפרה איך שהם אילתרו ועשו מחיצות ולחיים מאבזורים שונים ומגוונים. באחת הפניות שהיתה פירצה בקרן זווית, הם העמידו את האופניים, וקשרו עוד חומים מלמעלה ובין הגלגלים, כדי להשלים אותם למחיצה ע"י לבד [ע"י שיש ברווחים פחות מג' טפחים]. ובסמוך לזה מצאו קרש גדול, שהשלים את הפירצה החסרה.

האם אפשר לעשות לחי מקרטון

היו עוד ששאלו על עשיית לחי מקרטון, האם צריך שהלחי יהיה דוקא קרש או ברזל, או שאפשר לעשות לחי מכל דבר. והתשובה היא שאפשר לעשות לחי מכל דבר, אין תנאי מסוים בסוג החומר, אבל כותב

לחי מקרטון צריך שיהיה ראוי להחזיק דלת

השו"ע (סי' שס"ב סי"א) צריך שהלחי יהיה בחזק מסוים שראוי להעמיד ולחבר אליו דלת של קש, דהיינו דלת קלה, ומ"מ היא בעלת משקל כלשהו. וא"כ סתם קרטון שאינו מחובר, לא יחזיק דלת כזו, כי הוא יימשך אחרי הדלת. וכן קרטון שהוא קשור טוב אבל הוא דק, הוא יתקפל ולא יחזיק דלת, ולכן אינו כשר לשמש לחי [של צורת הפתח]. אבל אם משתמשים בקרטון עבה (כפול) וגם קושרים אותו היטב, אפשר להגיע למצב שהוא ראוי להחזיר דלת קלה, והוא כשר.

השואל הוסיף ושאל שנגדיר לו בדיוק איזה חזק צריך, והאם הקרטון שהוא מצא אי שם נחשב מספיק חזק. אבל המשיב אמר לו שאינו יכול להגדיר את שיעור החזק, וגם לא לראות את הקרטון שהוא מחזיק בידו דרך קו הטלפון, אלא הדרכנו אותו כיצד ישער בעצמו, ואם הוא עדיין מסופק בשיעור החזק, שיחפש דבר אחר.

מהו שיעור חזק הלחי שיכול להעמיד דלת

יש לציין שכתבנו במקום אחר להסתפק בדין זה, האם צריך שיוכל להחזיק דוקא דלת של קש או קנים, או שאפשר גם דלת מדברים קלים יותר, שבזמננו אפשר לעשות גם דלת מקרטון, או מפולגיל או קלקר וכדומה.

קרש דק צריך לקשור ולהחבר אותו

ויסוד הספק הוא, האם חז"ל קבעו שיעור של חזק בלחי, שהוא כשיעור שיכול להעמיד דלת של קש, ולפ"ז גם אם נמצא דלת יותר קלה, שהלחי לא צריך להיות חזק בשביל שחזק אותה, אינו מועיל. או שמא חז"ל לא הצריכו שהלחי יהיה חזק אלא אמרו הלכה בצורת פתח, שצריך שיהיה אפשר להעמיד דלת בפתח, ואם נוכל לעשות דלת בלי שהלחי יהיה חזק, זה ג"כ יועיל.

והנה לשון הגמ' (עירובין דף י"א): אמר רב חסדא, צורת הפתח שאמרו צריכה שתהא בריאה כדי להעמיד בה דלת, ואפילו דלת של קטן. ובשו"ע (שם) כתב צריך שיהיו הקנים שבצדדים חזקים לקבל דלת כל שהוא, אפילו של קש או של קנים. [ויש לפלפל ולדייק לכאן ולכאן, וממה שהוסיף השו"ע של קנים, משמע שאפשר כל דלת שהיא. אבל אפשר שהשו"ע ידע ששיעור קנים הוא כשיעור הקש, וצ"ע].

דין זה נוגע גם כשמעמידים קרש חזק, אם מעמידים אותו בלי חיבור, אלא רק מניחים מסביבו אבנים, יתכן שהוא במצב שאינו יכול להחזיק דלת. אלא צריך לקשור אותו גם בחלקו העליון, כדי שיוכל להחזיק דלת.

עשיית צורת הפתח מעמודי ה"שמישה"

בין השאלות שנשאלו על עשיית העירובים במתחם הנופש, היתה שאלה שנשאלה מחוץ לארץ, ע"י אדם ששהה במבנה עם חצר, והחצר מוקפת משני הצדדים בקירות, ובצד השלישי הבנין עצמו [שמוגיע עד הקיר], אבל הצד הרביעי פתוח כולו. במצב כזה גם אם הצד הרביעי פחות מ"אמות, צריך לעשות בו מחיצה או צורת הפתח. משום שההיתר בפתח פחות מ"אמות, הוא רק כאשר באותו צד יש "עומד מרובה על הפרוץ", כלומר שרוב הצד הזה סגור במחיצות, ואם הפתח הוא 4 מטר, צריך שיהיה בצידו באותו צד 4 מטר שסגורים במחיצה. ולכן כאשר הצד הרביעי "פרוץ במלואו", אין היתר של "פחות מ"אמות", ולכן כותב השו"ע (סי' שס"ג ס"ב) במקרה כזה שהצד הרביעי פתוח כולו, שאפילו כשפתוח רק ג' טפחים, צריך לסגור את הפירצה.

האדם שהתקשר החליט לעשות צורת הפתח בצד הכניסה, והיפך אבזרים שישמשו לו לעמודים או ללחיים, כדי לעשות צורת הפתח, והעלה רעיון להשתמש ב"שימשה" שעמדה בחצר. השימשה היא כעין מטריה גדולה, ויש עמוד שנוכח לתוך בסיס שעשוי מפלטה עגולה, שאפשר בצורה כזו להעמיד את העמוד בכל מקום שהוא. א"כ הוא יעמיד את השימשה קרוב לקיר ויקשור את החוט מעל ראש העמוד [שבולט בראשו מעל הבר של השימשה], וכך יעשה בצד השני עם שמישה נוספת, ותהיה צורת הפתח כדת וכדין. למעשה הוא הסתפק אולי יש בה בעיה או הלכה שהוא לא יודע, והיא פוסלת את הצוה"פ, ולכן התקשר למוקד העירוב עם תמונה של השימשה, ושאל האם מועיל לקשור חוט מעליה בצורה כזו, או שיש בזה איזה פסול, מחמת שיש לעמוד צורה של מטריה עם בד גדול כרוך עליה.

הנה שאלה זו מקורית ביותר, אבל לכאורה לא נראית שום בעיה בזה שיש באמצע בד פרום כעין מטריה, כיון שהחוט נמצא מעל גבי העמוד ממש. כמו כן אין בזה בעיה של "גג הבולט" תחת החוט, משום שדין זה נאמר רק כאשר משתמשים בלחי, והגג מפסיק בין הלחי ובין החוט, שאז הגג עושה שהחוט אינו נחשב מעל הלחי (משנ"ב סי' שס"ג ס"ק ב), אבל כשקושר את החוט מעל העמוד ממש [שעובר בתוך המטריה], הרי אין שום דבר המפסיק בין העמוד לחוט, וזה כשר. ומה שיש סתם גג בתוך חלל הפתח אינו פוסל, כפי שמוכח מהדין הנ"ל שכתב הט"ז שאם יש נקב בגג במקום שבין הלחי לחוט, הוא כשר, אע"פ שעדיין הגג ממשיך לתוך חלל הפתח. ולכן נראה שמצד הצורה החיצונית של השימשה, אפשר להשתמש בה לעמוד של צורת הפתח.

אבל המשיב עורר את השואל שיש בפתרון הזה כמה חסרונות אחרים, שמונעים מלהכשיר אותה לעמוד של צורת הפתח. דבר ראשון העמוד של השימשה אינו יציב לגמרי, והוא נוטה מעט, באופן שמוגיע למצב שבו האחרונים פקפקו בכשרות של עמוד עקום, ולא מתירים את הדבר בעירונים השכונתיים. דבר שני שהחוט שיהיה קשור עליו, בודאי יתנדנד מעט ברוח, וכיון שהעמוד דב מאוד (3-4 ס"מ), הרי ברור שבשעת הנדנדו ברוח ייצא אמצע החוט מבין העמודים, והמשנ"ב (סו"ס ש"ב) הביא מהחלוקת בזה, והחזו"א (סי' ע"א סק"י) פוסל, וא"כ ברור שאין לעשות עירוב בצורה כזו. כמו"כ המשיב הבחין בתמונה שתהיה לו בעיה טכנית לקשור מעל העמוד ממש, כי ראשו כפיפה עגולה, והחוט יחליק לצד ויפסל. לכן למעשה הורה לו שלא ניתן להשתמש בשימשה לצורת הפתח. ומדבר זה לומדים שלפעמים השואל מתכוון לשאול על בעיה מסוימת שנראת לו שאלה, ובאמת הענין הזה אינו מפריע כלל, אבל יש כמה דברים אחרים שמעכבים ממש, שהוא לא שם לב אליהם. וצריך להשתדל מאוד לשאול בכל דבר את המומחים המנוסים באותו ענין.

השואל ביקש עצה אחרת, והמשיב מצא לו פתרון קל, ע"י שהבחין בתמונה שהשואל שלח, שיש בחצר כעין בית גדול מפלסטיק, המשמש למשחק לילדים, ודפנותיו גבוהות י' טפחים כשיעור מחיצה, וא"כ אפשר להעמיד את הבית הזה בכניסה, והוא יסתום את רוב הכניסה, והיה "עומד מרובה" בצורה ישרה כהלכה, והמחיצות יהיו בצורה יציבה וטובה, וכשרה לכל הדעות. השואל קיבל בשמחה את הרעיון, והודה מאוד על הפתרון.

האם ילד קטן כשר להניח עירוב תחומין לעצמו

בענין התחומין היו גם שאלות רבות, חלקן היו פשוטות מחמת שכבר חישוב ומדרו אותם וקבעו בהם את גרי ההלכה, וחלקן היו מורכבות מחמת

שהגיעו ממקומות שלא היו חישובים ומדידות מסודרים, והיה צריך לחשב ולפסוק באופן מידי, דבר שלא תמיד הוא אפשרי. מתוכם נביא שאלה אחת שהגיעה למוקד, על צורת עשיית עירוב תחומין ע"י קטן. ביום חמישי התקשר אביו של ילד בגיל פחות מבר מצוה, וסיפר שבנו יהיה בשבת בישוב "חזון יחזקאל", ורוצה ללכת בשבת לישוב "קוממיות". בדיון זה כבר התפרסם שיש איסור יציאה מחוץ לתחום, כיון שהאלפים אמה של ישוב חזון יחזקאל מסתיימות באמצע הישוב קוממיות. [ולא אמרים שכל העיר (קוממיות) כד' אמות, אלא כלפי מי ששוכנת בה (בקוממיות), או במקרה שכל העיר בתוך האלפים, משא"כ במקרה כזה שחלק מהאלפים נכנסות לעיר ומסתיימות באמצע, אינו יכול ללכת יותר מגבול זה].

והנה האב אמר שהוא ראה שכתבנו את הדין הזה, שצריך לעשות שם עירוב תחומין [ולהניחו בישוב קוממיות], וידע שאפשר שנוכה עבורו שיעור עירוב ע"י שליח המיועד לכך, אבל הוא רוצה דוקא שבנו הקטן יניח בעצמו את העירוב. הילד למד לאחרונה משניות עירובין, והוא רוצה לקיים בעצמו את הדין. נשאלת השאלה האם הוא יכול להניח את העירוב בעצמו, כיון שהוא קטן.

בשו"ע (סי' ת"ט ס"ח) כותב לגבי אדם גדול, אם רצה ישלח העירוב ע"י שליח, ויאמר בזה העירוב יהא פלוני מותר לילך, ובלבד שלא יהא השליח חרש שוטה וקטן. וביאר המשנ"ב (ס"ק מ"א) משום שהם לאו בני דיעה, ולא אלימי למקני שביתה, ואפילו עומד ורואה מרחוק שמניחים שם במקום שצוה, אינו מועיל. ומבואר שעשיית עירוב תחומין היא ענין של קנין מסוים [חלות], שקטן אינו יכול לעשות אותו, [ושונה מעירובי חצרות שאפשר ע"י קטן באופנים מסוימים]. לפ"ז לכאורה גם הקטן שמניח עבור עצמו אינו מועיל, כיון שלא יכול להחיל בזה קנין שביתה. לעומת זאת יש מקום לומר שקטן לעצמו יכול להניח, כיון שעד כמה שציוו אותו בדיני התחום מדרבנן, נתנו לו את האפשרות לקיימם ע"י הנחת עירוב תחומין.

המשיב של המוקד אמר לשואל שזו פעם ראשונה שהוא נשאל בשאלה זו, ואין לו הוראה מהרבנים בזה, אבל מיד אמר לו שלכאורה מצאנו דוגמא לכך בהלכות יציאת.

דעת רבינו תם שאשה פסולה לעשות ולקשור יציאת, משום שכל שאינו מחויב בלבישה, אינו כשר לעשייה. והראשונים חולקים עליו. ובביאור הלכה (סי' י"ד ס"א ד"ה להצריך אנשים) כתב ע"פ האחרונים דנפק"מ גם לגבי קטן, האם הוא כשר להטיל את היציאות בבגד. וכתב הביאור הלכה שהנידון הוא רק אם הקטן כשר לעשות לאחרים, אבל פשוט שהקטן בשביל עצמו מותר להטיל יציאת לכלי עלמא. ויש שהביאו ללמוד מזה שקטן יכול לקיים גם באופן שאינו כשר לגדולים, כיון שעד כמה שהוא חייב, הוא גם יכול לקיים. ולפ"ז י"ל גם לגבי התחומין, שאע"פ שאינו כשר לעשות בשביל אחרים, מ"מ כלפי עצמו הוא כשר לעשות, כיון שזה החיוב שלו.

אבל שוב נראה שיש לחלק בין תחומין לציצית, משום שהפסול של הקטן לגבי יציאת לדעת רבינו תם, הוא משום שאינו בר חיוב בלבישה, לפיכך כיון שמדרבנן הוא מחויב, ודאי שכשר לעשות יציאת לעצמו, כי כלפי החיוב דרבנן של חינוך, הרי הוא בר חיוב בלבישה. משא"כ לגבי תחומין החסרון אינו משום שצריך בר חיוב, אלא משום שאין לקטן דעת לפעול קנין שביתה, וא"כ אפילו שהוא בר חיוב באיסור התחומין מדרבנן, אין שום מקור לומר שנתנו לו כח ודעת לעשות קנין אפילו רק לעצמו, אלא יצטרך שאדם גדול יעשה עבורו את הקנין. וקצת דוגמא לכך, שקטן מצווה מדרבנן באיסור אכילת טבל, ובכל זאת אינו יכול להפריש תרומות ומעשרות [קודם שהגיע למופלא הסמוך לאיש], אפילו רק בשביל להתיר כלפי עצמו, כיון שההפרשה צריכה דעת, ואין מעשה קטן כלום בדבר זה. והכי נמי לגבי קנין שביתה בתחומין, כיון שלקטן אין דעת, ואינו יכול לעשות עירוב תחומין, גם כלפי עצמו אינו יכול לעשות, וצריך שגדול יעשה עבורו. ויש לחלק ולפלפל בזה. ותן לחכם ויחכם עוד. ולהלכה למעשה הרבנים אמרו בינתיים שיש להם רק הוראה ע"פ סברא, ולא מצאו ראיה ברורה, לכן הדין צ"ע למעשה.

ניתן לשלוח פתרונות לחידונים של "מדריך הנופש"
עד לתאריך ט"ו אלול
לפקס: 1533-6195849 או למייל: a83320@gmail.com

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגיליון:
מוקד העירוב השכונתי
קו מייד הלכתי וסיוע אקטואלי על גבולות העירובים השכונתיים
ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM